

Začetki gledališkega udejstvovanja Godešanov segajo v prvo polovico 18. stoletja. Takrat se je v Škofji Loki, prvikrat v slovenskem jeziku, predvajal gledališki tekst, tako imenovana pasijonska procesija, ki jo štejejo med prve začetke slovenske dramatike. V rokopisu pasijona je med drugim zabeleženo tudi to, da so za prizor »brezmadežnega spočetja« morali skrbeti vaščani iz Godešiča in Lipice.

Iz poznejšega obdobja se ni ohranilo nič. Prvi sledovi ponovnega dela segajo v dobo pred prvo svetovno vojno. Po pričevanju nekaterih starejših ljudi so med tem časom uprizorili nekaj nabožnih del (Sveta Neža, Lurška svetnica itd.) kar po izbah in gospodarskih poslopjih. Takoj po končani vojni pa so gasilci vasi Godešič sklenili, da bi naštudirali kakšno igro in s tem vsaj nekoliko izboljšali slabo finančno stanje. To misel je sprožil takratni načelnik prostovoljne gasilske čete Janez Hafner. Po posvetovanju z učiteljem Edvardom Vidicem iz Reteč in Karlom Bertonceljem iz Gorenje vasi so uprizorili ljudsko igro s petjem Deseti brat. Igrali so jo dvakrat, in sicer v nedeljo 16. in 23. februarja 1919. Skupnih dohodkov je bilo 1235 kron, stroškov pa 315 kron, tako da je ostalo čistega dohodka 920 kron. S tem denarjem so plačali gasilci svoj dolg v Škofji Loki, ki je znašal 800 kron.

Ta uprizoritev je dala pobudo, da bi v gasilskem domu postavili gledališki oder, ki naj bi bil vir novih društvenih dohodkov, kot piše v kroniki gasilske čete. Tako so gasilci iz Godešiča razpravljali o tem na dveh sejah, in sicer 14. januarja in 16. maja leta 1921. Žal je prišlo do uresničitve predloga šele po 17 letih, in sicer 1. maja 1938. Ko so v letu 1922 zgradili v Retečah kulturnoprosvetni dom, se je vse prosvetno delo preneslo v Reteče, ki so tako postale s šolo, župniščem in farno cerkvijo kulturno središče za Reteče, Godešič in Gorenjo vas. Kljub temu, da so v Retečah uspešno sodelovali mnogi Godešani, pa vsi, ki so bili za to navdušeni, le niso prišli na vrsto. Tako so gasilci na seji 16. februarja 1927 spet predlagali, da bi se zbrali vsi igranja željni in da bi poleti uprizorili v društvenem domu v Retečah igro. Do uresničitve načrta pa ni prišlo in so vso stvar preložili v leto 1928, a je tudi tedaj niso uresnili. Ker pa se je takrat začel v Retečah vse večji pritisk klerikalcev in nekaterih lokalpatriotov, ki so na prav nesramen in obžalovanja vreden način blatili delo Godešanov, so ti še bolj živo občutili potrebo, da bi tudi na Godešiču ustanovili prosvetno društvo. Ta cilj so dosegli v letu 1934, ko so ustanovili Dramatični odsek prostovoljne gasilske čete Godešič.

Že takoj ob ustanovitvi so začeli pisati kroniko, v kateri piše o ustanovitvi med drugim tudi to, da je bil odsek ustanovljen na pobudo delavnega predsednika Jožefa Hafnerja in da so uprizorili kot prvo igro Izdajalec dne 25. novembra 1934 v društvenem domu v Retečah in jo 2. decembra ponovili v društvenem domu v Škofji Loki. Pri igri je sodelovalo okrog 30 igralcev, režiral pa je Josip Audič. Igra je kvalitetno in finančno dobro uspela. Pri izbiri druge igre pa so imeli precej težav, zlasti jih je pri delu oviralo prosvetno društvo iz Reteč. Tajnik tega društva je v takratnem časopisu Gorenjec na zavisten način žalil igralsko osebje ter njihovo delo v godeškem dramatičnem odseku. Kljub vsem zaprekam pa niso klonili. Odložili so se za uprizoritev Ganglove drame Sin, ki so jo hoteli igrati na odru v Retečah. Igre pa niso smeli uprizoriti brez dovoljenja predsednika prosvetnega društva iz Reteč. Takrat je bil predsednik župnik in je igro odklonil z utemeljitvijo, da je z dušnopastirskega stališča neprimerna. Zaradi tega so uprizorili 3. marca 1935 burko Jezični doktor, ki pa je bila bolj slabo obiskana.

Pred na novo ustanovljenim odsekom so se pojavile ovire, ki so za dve leti zavrle vsakršno kulturno delovanje. Predvsem so mu nasprotovali člani prosvetnega društva iz Reteč in še prav posebno takratni župnik, ki je kot predsednik na najrazličnejše načine oviral delo dramatičnega odseka iz Godešiča. Brez njegove cenzure in dovoljenja se ni smelo igrati, sam pa je priporočal nabožne in vzgojne igre, ki so bile zastarele in neprivlačne. Velike težave je povzročalo tudi pomanjkanje prostorov. Gasilski dom je bil zgrajen že leta 1919, a je služil le kot shramba gasilskega orodja in gasilskih strojev, odra pa v njem ni bilo. Vse te težave so se odrazile tudi v kroniki, kjer piše, da odsek zato ni deloval dve leti, ker ni bilo dovolj igralcev in ker niso imeli lastnega odra. Ko pa so v letu 1938 dorasli novi igralci in igralke, so sklicali 2. februarja 1938 pri Matjaževih v kuhinji sestanek, da bi nadaljevali s kulturnoprosvetnim delom. Sestanek sta sklicala Janko Bertoncelj in Alojz Novinc. Na sestanku je bilo navzočih 25 članov, ki so ob koncu izvolili tudi nov 9-članski odbor. Nato so takoj pristopili k delu in 6. marca 1938 po dveletnem premoru uprizorili v

prosvetnem domu v Retečah igro Dobrava, ki je dobro uspela. To je bilo prvo režijsko delo požrtvovalnega Alojza Novinca. Ker je bil silen mraz, je dal Janko Bertoncelj na razpolago kuhinjo, kjer so se pripravljali za igro.

Delovni uspehi in še druge okoliščine so končno pripeljale do spoznanja, da je delo brez lastnega odra nemogoče. Zato so si člani zadali kot prvo in glavno nalogo, da zgradijo igralski oder v takratnem gasilskem domu. Vse delo so opravili člani brezplačno, pa tudi potreben les in ostalo gradivo so dali zastonj. Prva premiera je bila 1. maja 1958. in sicer komedija Dva para se ženita. Ta nadvse pomembni dogodek je zabeležen v kroniki, kjer med drugim piše, da je bilo za graditev odra potrebnega precej požrtvovalnega dela in da gre vsa čast mizarju Matevžu Križnarju, ki je brezplačno opravil vse mizarско delo. Z novim odrom se je kulturnoprosvetno

Sodelujoči pri uprizoritvi igre Pod svobodnim soncem na Godešiču

delo v vasi razmahnilo, saj je bilo v letu 1958 pet premier (Dobrava, Dva para se ženita, Pri Hrastovih, Charleyeva tetka, Napoleonov oficir). Živahno in uspešno delo pa ni ostalo neopaženo, saj so kmalu začela prihajati prva vabila za gostovanje. Tako so gostovali v soboto 20. avgusta 1958 zvečer v Škofji Loki ob proslavi kmečkega tabora z dramo Pri Hrastovih.

Tudi leto 1959 je bilo zelo plodno. Člani dramatičnega odseka so uprizorili šest premier (Svet, Matichek se ženi, Kajn, Zenin na garah, V temoti, Drzni plavalec) in eno ponovitev. Zelo uspela predstava v tem letu je bila Bevkova drama Kajn. Ker je drama prikazovala v tistem času aktualni problem s Primorskega, se je predstave udeležilo tudi 23 članov Primorskega društva iz Kranja, ki so se pohvalno izrazili o izvajanjem delu. V tem letu pa so se pojavila tudi že prva trenja v lastnem društvu. Napredno delo ni šlo v račun nekaterim klerikalcem in nazadnjakom, pa tudi člani gasilske čete so začeli nasprotovati. V kroniki piše, da je bilo najbolj žalostno to, da so nasprotovali iz političnih vzrokov in da niso razlikovali, kaj je gasilska četa in kaj izobrazba na odru. Nadalje je zabeleženo tudi to, da je bila v tem obdobju najboljša igralka Tinka Bernardova in da je bila v dvorani popolna tišina, kadar je nastopala. V tem letu so na novem odru kot prvi gostovali člani dramatičnega odseka iz Sore z dramo Podrti križ.

V letu 1940 je bila huda zima, dom pa je bil brez peči, zato so z delom nekoliko počakali. Ker pa mraza le ni hotelo biti konec, so se prvo igro naučili kar v Lovričkovih

kuhinji. To je bila Golarjeva ljudska igra Dekle z rožmarinom, ki so jo uprizorili dne 25. februarja 1940. Igra je prikazovala življenje v tem kraju, zato so gledalci napolnili dvorano do zadnjega kotička in mnogi so se morali celo vrniti, ker ni bilo več prostora. Značilno je, da so igro z raznih strani precej obrekovali, češ da je neprimerna in nedostojna. Celo takratni šolski upravitelj iz Reteč je otrokom prepovedal obisk. Nazadnje pa se je nek zavistnež celo napotil k sreskemu načelniku, da bi prepovedal uprizoritev. Seveda ni nič opravil. V kroniki piše, da so bili gledalci zadovoljni, da so igro pohvalili in jo sami priznali vsakomur za primerno. V tem letu je bilo pet premier (Dekle z rožmarinom, Zakonci stavkajo, Zlatarjevo zlato, A njega ni, Miklavž in parkelj gresta snubit) in dve ponovitvi.

Kljub temu, da je bila leta 1941 zaradi vojne sezona zelo kratka, je društvo v prvih treh mesecih uprizorilo tri premiere (Judenburške žrtve, Pepca in Tončka nevesti, Rožmarin) in dve ponovitvi. Vse tri igre je spisal domačin Janez Oblak in je vladalo zaradi tega za igrana dela silno zanimanje, tako da so jih morali ponoviti. Največje je bilo zanimanje za tragedijo Judenburške žrtve, ki je prikazovala ponesrečeni upor slovenskih vojakov v Judenburgu 1918. leta. Pri tem uporu je bil med voditelji Anton Hafner iz Godešiča, kar je lepo popisal Prežihov Voranc v romanu Doberdob. Zaradi tega je bila dvorana pri premieri in pri ponovitvi tako nabito polna, da niso mogli vsi noter in so se nekateri morali celo vrniti domov. Dne 25. marca 1941 so sezono zaključili z ljudsko igro Rožmarin, ker so takoj nato, kot piše v kroniki, dvorano zasedli vojaki.

Z okupacijo je delo društva prenehalo za štiri leta. Napredni člani odseka so spremenili način borbe ter kulise in odrske deske zamenjali z gozdovi in puškami. V tej sveti domovinski vojni je padlo v partizanih ali bilo ustreljenih šest najboljših članov: Matevž Križnar, padel kot partizan na Dolenjskem 8. septembra 1945, Franc Križnar, padel kot partizan pod Stolum 21. septembra 1942, Nikolaj Luskovec, padel kot partizan na Primorskem 26. januarja 1944, Franc Habjan, padel kot partizan 15. avgusta 1945, Karol Keber, ujet kot partizan 7. maja 1945 in nato ustreljen kot talec 26. junija 1945, in Ivan Franko, ujet kot partizan 7. maja 1945 v godeških dobravah, a se je sam ustrelil. Tem padlim junakom je bila izkazana poslednja čast 21. in 22. oktobra 1945, ko so ležali na skupnem mrtvaškem odru v kulturnem domu na Godešiču. Pogreb je bil v nedeljo 22. oktobra. Položili so jih v skupni grob na pokopališču v Retečah.

Po več kot štiriletnem premoru so se preživeli člani zbrali 13. novembra 1945 na prvem občem zboru KUD »Brata Križnar«. Zadali so si naloge za bodoče delo in izvolili upravni odbor, ki naj bi jih realiziral. Pričeli so z vajami, in sicer kar za dve igri hkrati: Miklavž in parkelj gresta snubit in Finžgarjeva Razvalina življenja. Prvo so uprizorili 8. decembra ob nabito polni dvorani. V tem letu je bilo tudi nekaj partizanskih mitingov, ki pa, žal, niso zabeleženi v kroniki.

Leto 1946 je bilo izredno razgibano in je bilo eno najuspešnejših v zgodovini društva, saj je bilo na sporedu kar 19 prireditev, in to: pet premier (Razvalina življenja, Teta na konju, Svet brez sovraštva, Zmešnjava na zmešnjavo, Revček Andrejček), tri ponovitve, tri proslave in osem gostovanj igralskih družin iz Reteč, Gorenje vasi in Škofje Loke. Poleg tega so člani kulturnega društva iz Godešiča gostovali z naštudiranimi deli še v Zabnici, Smledniku in Škofji Loki. V tem letu so si člani društva zadali nalogo, da obnovijo gasilski dom in preuredijo igralski oder. Ker so imeli bolj malo denarja, so si pomagali z udarniškim delom in nabiralnimi akcijami v domači, kakor tudi po sosednjih vaseh. Pri nabiralnih akcijah so pokazali vaščani razumevanje, tako da so dobili ves potreben les zastonj. Finančno je pomagala tudi vaška organizacija AFŽ. S preureditvijo gasilskega doma in odra je društvo prešlo v dobo načrtnjega in naprednejšega dela. To se je opazilo v manjšem številu premier in boljši kvaliteti izvedenih del.

V letu 1947 je društvo pomagalo Zvezi borcev pri postavitvi spomenika padlim partizanom in žrtvam fašističnega terorja. Zato so člani kulturnega društva iz Godešiča, Reteč in Gorenje vasi sklenili, da bodo denarna sredstva vseh prireditev v tem letu namenili za postavitev spomenika na pokopališču v Retečah. V tem letu so pripravili tri premiere (Glavni bobitek, Rokovnjači, Matiček se ženi), eno ponovitev in dve proslavi (ob 8. marcu in v počastitev 50. obletnice Oktobrske revolucije). Najbolj uspeša prireditev v tej sezoni so bili Rokovnjači. To delo so naštudirali skupaj z igralci iz Reteč. Na Godešiču pa so gostovale izgralske družine iz Reteč, Gorenje vasi, Sore in Starega dvora s petimi deli.

V letih 1948 in 1949 je bilo uprizorjenih devet premier (Via Mala, Veronika Dese-niška, Divji lovec, Prisega ob polnoči, Tuje dete, Kmečki punt, Plavž, Dobrava,

Ljubisava), sedem ponovitev in pet proslav ob državnih in kulturnih praznikih. Najbolj uspela uprizoritev je bila Župančičeva drama Veronika Deseniška, ki so jo morali kar dvakrat ponoviti. Gledalce je presenetila tudi uspela uprizoritev drame Kmečki punt, ki jo je spisal enajstletni domačin Anton Bobnar. Dne 4. aprila 1948 so proslavili 10-letnico gledališkega odra in s tem tudi 10-letnico uspešnega dela. V teh dveh letih je gostovalo na Godešiču šest prosvetnih društev (Sora, Reteče, Gorenja vas, Pirniče, Kranj, Primskovo in Trata) s skupno štirinajstimi deli. Stalni gostje so bili igralci iz Reteč in Gorenje vasi, ki so gostovali v teh dveh letih osemkrat. To je seveda povsem razumljivo, saj so bili sami v tem času brez primernih prostorov.

V letih 1950, 1951 in 1952 je bilo uprizorjenih osem premier (Veleja, Morje, Dva para se ženita, V Ljubljano jo dajmo, Pri lepi krčmarici Mirandolini, Drzni plavač,

Prizor iz uprizoritve Veronike Deseniške na godeškem odru

Stilmondski župan, Kovarstvo in ljubezen), tri ponovitve in šest proslav ter akademij. Poleg Schillerjeve drame Kovarstvo in ljubezen, ki je najbolj uspela, sta vredni pohvale še izvedbi Goldonijeve veseloigre Pri lepi krčmarici Mirandolini in drame Veleja. V tem obdobju so igralci pripravili tudi osem gostovanj pri Sv. Duhu, v Dupljah, v Škofji Loki, v Medvodah, na Primskovem in v Smledniku. Na Godešiču pa je gostovalo osem prosvetnih društev (Reteče, Zapoge, LIP Trata, KUD »Ivan Rob« iz Ljubljane, Goričane, Trboje, Sindikalno društvo »France Prešeren« iz Kranja in Sora) s 17 prireditvami, in sicer so jih pripravili igralci KUD »Janko Krmelj« iz Reteč kar šest, igralci lesnega industrijskega podjetja iz Trate pa štiri.

Leta 1953, 1954 in 1955 so izredno pomembna. V teh letih se je dejavnost KUD »Brata Križnar« izredno razmahnila. K temu je največ pripomoglo, ker so vključili precej novih članov, zlasti mladincev. Ti so združili svoj mladostni elan z izkušnjami starejših in uspeh ni izostal. V teh letih so pripravili osem premier (Begunka, Sveti plamen, Pegy, srček moj, Pod svobodnim soncem, Roksi, Lepa Vida, Dom na Trati, Vrnil se je), tri akademije in pet ponovitev. Največji napredek so dosegli v kvaliteti igranih del. To je bilo obdobje nadpovprečne kvalitete diletantskih podeželskih igral-skih skupin. Izmed dram so dobro uspeli: Sveti plamen, Pod svobodnim soncem, Lepa Vida in Vrnil se je. Največji uspeh so dosegli z dramo Pod svobodnim soncem, ki jo je

dramatiziral domačin Anton Kušar po istoimenskem Finžgarjevem romanu. Priljubljenost tega Finžgarjevega romana je pripomogla, da je bila dvorana dvakrat nabito polna. Da je drama zares dobro uspela, dokazuje tudi to, da so bile ob gostovanju v Pirničah vse vstopnice razprodane že osem dni pred predstavo. V okviru občinskega praznika občine Škofja Loka je društvo uprizorilo 15. decembra 1954 v kulturnem domu v Škofji Loki dramo Lepa Vida, ki je zelo dobro uspela, saj je bila dvorana nabito polna in gledalci zelo zadovoljni. V tem času so gostovali skupno dvanajstkrat, in sicer na Trati, v Medvodah, v Škofji Loki, pri Sv. Duhu, v Pirničah, Senčurju, Dupljah, Vodich in na Primskovem. Najbolj uspešna so bila gostovanja s Schillerjevo dramo Kovarstvo in ljubezen (5 gostovanj) in z dramo Lepa Vida (6 gostovanj). Na Godešiču pa so gostovali igralci iz Reteč, Trate, Smlednika, Stanežič, Vodice in Škofje Loke s skupno 14 prireditvami.

V zadnjem razdobju, ki obsega leti 1956 in 1957, je bilo vedno bolj čutiti, da prevzemajo položaje mladi člani, kar je imelo poleg pozitivnih tudi negativne posledice. Te so se odrazile v tem, da so uprizorili nekaj del, ki so bila slaba in zastarela. V teh zadnjih dveh letih so pripravili pet premier (Miklova Zala, Trojčki, Napoleonov oficir, A njega ni in Turške kumare), tri ponovitve in štiri akademije ter proslave ob državnih in kulturnih praznikih. Te proslave so bile dobro pripravljene in je zlasti dobro uspela proslava v počastitev slovenskega kulturnega praznika 8. februarja leta 1957. Dramo Miklova Zala, ki je dobro uspela, je uprizorila mladinska organizacija ob vsestranski podpori kulturnega društva. S to prireditvijo je mladina dokazala svojo igralsko sposobnost in voljo do dela. To obdobje je pomembno tudi zato, ker so Godešani v tem času gostovali kar petnajstkrat (Pirniče, Duplje, Trata, Hotavljje, Vodice, Zabnica, Dobrova pri Ljubljani) s šestimi deli. Na Godešiču pa sta gostovali samo dve igralski družini, in sicer iz Trboj in iz Senice.

Izmed vseh prireditev, kar jih je v času svojega obstoja pripravilo kulturno-umetniško društvo »Brata Križnar« iz Godešiča, je vsekakor najbolj uspela Župančičeva drama Veronika Deseniška, ki je bila na programu tri sezone (1948, 1950, 1956) in je doživela pet ponovitev, poleg tega pa so z njo gostovali še sedemkrat po okoliških odrih ter povsod želi priznanje in pohvalo. Samo v letih po osvoboditvi je društvo pripravilo in izvedlo 27 proslav in akademij ob kulturnih in državnih praznikih (n. pr. ob 8. marcu, 8. februarju, 29. novembru itd.). Društvo ima tudi bogat arhiv, kjer so shranjena vsa dela, ki so jih že uprizorili, ali pa še čakajo uprizoritve. Arhiv obsega več kot 200 najrazličnejših dramskih del v več izvodih (okrog 750 zvezkov). Zanimiv je tudi album fotografij, ki v slikah prikazuje delo društva od začetka do danes. Zlasti so dragocene fotografije iz predvojnih let, ki lepo ilustrirajo takratna kulturna prizadevanja društva.

Ob občinskem prazniku Škofje Loke leta 1957 je bilo KUD »Brata Križnar« iz Godešiča prvo in edino v škofjeloški občini odlikovano za napredno delo pri širjenju prosvete in kulture na vasi s častno srebrno plaketo, pismenim priznanjem in pohvalo. Slovesne izročitve plakete so se udeležili Alojz Novinc, Ivan Krajnik, Silva Hafner in Nika Križaj.

Anton Bobnar

OBČNI ZBOR MUZEJSKEGA DRUŠTVA

Zadnji občni zbor Muzejskega društva je bil v nedeljo, dne 30. marca 1958 v Kulturnem domu na Spodnjem trgu.

Najprej je bila ob pol 10. uri v mali dvorani odprta razstava »Arhitektura Gorenjske v baročni dobi«, ki jo je priredil Pokrajinski muzej v Škofji Loki s sodelovanjem mestnih muzejev v Kranju in v Ljubljani, fotokopije pa je posodil konservator Nace Šumi, ki je razstavo tudi strokovno tomlačil. Razstava je bila nato odprta ves teden vsak dan od 9. do 17. ure.

Po otvoritvi razstave se je pričel v veliki dvorani Kulturnega doma občni zbor Muzejskega društva.

Predsednik dr. Pavle Blaznik je najprej pozdravil navzoče, zlasti pa predsednika ObLO Škofja Loka Svetka Kobala, predsednika Sveta za prosveto in kulturo pri ObLO Škofja Loka Franca Kalana, ustanovnega člana prof. dr. Jožeta Ranta, konservatorja Naceta Šumija in druge goste. Preden je prešel na predsedniško poročilo, je dr. Blaznik počastil spomin umrlih muzejskih članov in sodelavcev Otona Burdycha, Lada Finžgarja, Franca Gabra in Ane Ziherlove.